

Richard

Rohr

Pád vzhůru

Spiritualita

pro obě poloviny života

VYŠEHRAD

Pád vzhůru

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Richard Rohr
Pád vzhůru – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Richard
Rohr
Pád vzhůru

Richard

Rohr

Pád vzhůru

Spiritualita

pro obě poloviny života

VYŠEHRADEK

*Na obálce:
Mark Rothko
bez názvu (1969)*

Richard Rohr
Falling Upward. A Spirituality for the Two Halves of Life

Published by Jossey-Bass. A Wiley Imprint
All Rights Reserved. This translation published under license.
Copyright © 2011 by Richard Rohr. All rights reserved
Translation © Julie Žemlová, 2015

ISBN tištěné verze 978-80-7601-586-9
ISBN e-knihy 978-80-7601-591-3 (1. zveřejnění, 2022)
ISBN e-knihy 978-80-7601-592-0 (1. zveřejnění, 2022)
ISBN e-knihy 978-80-7601-590-6 (1. zveřejnění, 2022)

OBSAH

Pozvání na další cestu	9
Úvod	13
1. Dvě poloviny života	29
2. Cesta hrdinů a hrdinek	39
3. První polovina života	44
4. Tragický pocit života	62
5. Klopýtání přes kameny.	70
6. Nutné utrpení	75
7. Domov a stesk po něm.	84
8. Amnézie a širší perspektiva.	91
9. Druhotná naivita	97
10. Světlý smutek.	104
11. Země stínů	110
12. Nové problémy a směry	117
13. Pád vzhůru.	127
Meditace na básně Thomase Mertona.	133
Literatura	138

POZVÁNÍ NA DALŠÍ CESTU

Cesta do druhé poloviny vlastního života čeká na každého. Ne všichni se po ní vydáváme, ačkoliv všichni stárneme, někteří víc než druzí. Z nějakého důvodu zůstává „cesta dál“ dobře utajovaným tajemstvím. Mnoho lidí vůbec neví, že nějaká taková cesta existuje. Těch, kteří ji znají, mluví o ní a vědí, že se liší od cesty, po níž jsme šli v první polovině života, je jen hrstka. Tak proč bych se měl právě já snažit tuhle cestu osvětlit? Jak si můžu vůbec myslet, že k tomu mám co říct? A proč bych se měl obracet k lidem, kteří jsou stále ještě na své první cestě a jsou tam spokojení?

Mám nutkání psát, neboť po čtyřiceti letech, které jsem jako františkánský učitel strávil na mnoha místech v mnoha zemích a pracoval s různými náboženstvími i institucemi, zjišťuji, že spousta lidí i institucí, ne-li přímo většina, zůstává vězet ve starostech první poloviny života. Tím mám na mysli, že většina lidí se nepřestává zajímat o budování své osobní (či stále lepší) identity, vytyčuje si nejružnější hranice, hledá jistoty a vztahuje se k lidem a projektům, jež považuje za významné. Takové cíle jsou v jisté míře dobré, a dokonce potřebné. „Dejte mi pevný bod a pohnu Zemí,“ řekl řecký filozof Archimédés, když pochopil princip páky, a my všichni se snažíme najít „pevný bod“, abychom mohli alespoň o trochu pohnout světem. Kdybychom neusilovali o splnění tohoto prvního důležitého úkolu, bylo by na světě mnohem hůř.

Ale domnívám se, že tento úkol první poloviny života není ničím víc než cestou k startovnímu bloku. Je to rozcvička pro zahřátí, ne celý běh. Je to loď, nikoliv břeh. Když si člověk uvědomí, že cesta pokračuje dál, bude se možná rozcvičovat trochu jinak – tak, aby byl lépe připraven na to, co bude následovat. V každém věku by si měl člověk uvědomovat život v jeho celku, k čemu tíhne a kam směřuje.

O další cestě vpřed se dozvídáme z jasných a podmanivých slov těch, kteří tam došli, z posvátných i sekulárních textů, jež nás tam zvou, z vlastního pozorování lidí, kteří do tohoto nového teritoria vstoupili, a bohužel také od těch, kteří se, jak se zdá, tím směrem

nikdy nevydají. Další cesta vpřed se většinou jeví jako neodolatelné pozvání, naděje či příslib. Jsme k ní vybízeni, ale není nám nařízena, snad proto, že je třeba, aby se na ni každý vydal svobodně se vším, co má, tedy s celým tím zaneřádným a nezpracovaným nákladem svého vlastního jedinečného života. Dát se na ni nemusíme, ale rozhodneme-li se jít, pak nejsme bez pomoci. Na této cestě *jsou* ukazatele, vyznačené trasy, úplně nové cíle, pár výstražných znamení, a dokonce osobní průvodci. Doufám, že vám budu moci posloužit tím, že vám v této knize nabídnu od každého trochu.

Všechny tyto zdroje a prameny mi dodávají odvalu a touhu pokusit se zmapovat nejen terén této další cesty vpřed, ale také terén naší první cesty, a především nezbytné přechodové momenty. Jak poznáte z názvu jednotlivých kapitol, za obvyklé přechodové momenty považuji určitý druh „nezbytného utrpení“, padání přes kameny ležící na cestě, spoustu zápasů s vlastním stínem, avšak často jen sžíravou touhu nalézt „sebe sama“, touhu po „něčem lepším“ či to, co budu nazývat „steskem po domově“.

Věřím, že nahlédnete pravdivost této mapy, i když se jedná o duchovní pravdu, kterou „nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance“ (1K 13,12) – a zároveň ji vidíme jasně. Jenže každé zrcadlo, do něhož se díváme, je dílem lidských rukou, jako jsou ty moje. Duchovní jazyk je nutně symbol a metafora. Světlo pochází odjinud, musí se ale odrážet prostřednictvím nás, kteří dosud kráčíme po svých cestách. Jak mi před nedávnem řekl Desmond Tutu, když jsme spolu navštívili Kapské město: „My, Richarde, jsme jenom žárovky, a naším úkolem je zůstat zašroubovaní!“

Věřím, že Bůh nám v okamžiku našeho „neposkrvněného početí“ dává duši, naši nejvnitřnější identitu, naše pravé Já¹, jedinečný plán určený jen pro nás. Na samém počátku nainstaloval Výrobce jedinečný kousek nebe přímo do svého výrobku! A obdaroval nás časem vyměřeným k tomu, abychom svůj osud odhalili, rozhodli se pro něj a žili jej naplno. Pokud to neuděláme, promarníme nabídku, kterou naše pravé Já v této své jedinečné formě už nikdy nedostane – snad právě to je důvod, proč téměř všechny nábožen-

¹ Dovolím si v u tohoto pojmu v celé knize používat počáteční velké písmeno, aby bylo zřejmé, že se nevztahují k našemu malému já či psychologickému bytostnému já (self), ale k většímu a základnějšímu Já, kterým jsme v Bohu.

ské tradice o těchto věcech mluví mocně působivými slovy jako o „nebí“ a „peklo“. Pro každého z nás i pro svět jako celek má zcela zásadní a naléhavý význam, abychom poznali svoji duši. Svoji duši nevytváříme ani neděláme, jen ji „pěstujeme“. Jsme nešikovnými správci své vlastní duše. Jsme nadáni energií vedoucí k osvětlení a velká část duchovních děl se zaobírá tím, jak nestát v cestě tomuto docela přirozenému růstu a probouzení. Zdá se, že se potřebujeme mnohé odnaučit, abychom se dostali k tomuto základnímu životu, který je „skryt v Bohu“ (Ko 3,3). Ano, tato transformace je často v mnohem větší míře záležitost odnaučování se než učení, proto ji také náboženské tradice označují jako „konverzi“ či „pokání“.

Pro mě osobně to žádáný básník nevystihl dokonaleji než nenapodobitelný Gerard Manley Hopkins ve své básni „Ledňáčka oheň vábí“,² inspirované Dunsem Scotem:

Tak i každá smrtelná věc jedno a totéž jen
dělá: dělí se, sdílí v tom, čím uvnitř je,
své vlastní JSEM hlasitě hlásá, hláskuje
a křičí: *Co dělám, to jsem já, proto tu jsem*

Vše, co po nás Bůh žádá, a jediné, co mu můžeme dát, je, abychom s pokorou a hrdě vrátili produkt, který nám byl dán – tedy sami sebe! Myslím, že mystikové a svatí, tyto finální produkty, jsou pro Boha cennější, než si uvědomujeme. Ale bez ohledu na to, co toto Tajemství znamená, je jisté, že jsme jeho součástí. Skutečné náboženství je vždycky hluboko uložené intuitivní vědomí, že se *podílíme* na něčem velmi dobrém, čeho se přes veškeré naše snahy nelze zbavit či čemu se nelze vyhnout.

² Jan Duns Scotus (1266–1308) byl františkánský filozof, který výrazně ovlivnil Thomase Mertona a Gerarda Manley Hopkinse, jakož i nás všechny, kteří máme rádi jeho subtilní argumentaci, s níž poukazuje na Boží svobodu, kosmického Krista a nenásilnou teorii spásy, a kterým se líbí jeho nádherná doktrína „totosti“ vyjádřená v této básni. Podle Scota Bůh nevytváří kategorie, třídy, skupiny či druhy, ale jen jedinečná a konkrétní individua. Každá věc je jedinečné „toto“. Viz Ingham, Mary Bethová, *Scotus for Dunces*, St. Bonaventure, N. Y.: St. Bonaventure University 2003; Hopkins, Gerard Manley, *Svíce uvnitř*, Velehrad – Olomouc: Refugium – Centrum Aletti 2002, překl. J. Hrdlička, s. 44.

Nejlepší teologie dnes ve skutečnosti zaznamenává silný „obrat k účasti“, která je opakem pouhého pozorování, potvrzování, moralizování či příslušnosti ke skupině. Není nic, k čemu by bylo lze se připojit, je tu jen cosi, co lze jako přímý účastník poznat, protrpět a radovat se z toho. Už jste v *proudu věčnosti*, který by křesťané nazvali božským životem Trojice.

Zda své pravé Já nalezneme, záleží velkou měrou na čase, který nám byl vyměřen a na množství svobody, která nám v tomto čase byla dána, a nakolik jsme se pro ni rozhodli. Život je vskutku „momentální“, tvořený shlukem okamžiků, v nichž se nám hlubší „Já“ pomalu odhaluje, jsme-li připraveni si toho všimnout.

Chopit se svého *vnitřního plánu*, což je dobrý popis naší duše, a s pokorou jej formou lásky a služby vracet Bohu a světu, je naším nejvyšším zájmem. Každý člověk i věc musí svou přirozenost plně vyjádřit, ať to stojí cokoliv. To je smyslem našeho života a nejhlubším významem „přirozeného zákona“. Jsme tu proto, abychom to, co nám bylo nejprve dáno, svobodně a plnou měrou vrátili – avšak nyní osobně, námi samými! Je to pravděpodobně nejodvážnější a nejsvobodnější čin, který kdy učiníme – a abychom to mohli udělat úplně, potřebujeme obě poloviny života. V první polovině života hledáme scénář, v druhé ho už sami píšeme a snažíme se osvojit si jej.

Takže se připravte na velké dobrodružství, na dobrodružství, k němuž jste byli skutečně zrozeni. Jestli se nikdy nedostaneme ke svému kousku nebe, nemá náš život valný smysl a stáváme se strůjci svého vlastního „pekla“. Připravte se na novou dávku svobody, pár nebezpečných svolení, naději odnikud, nečekané štěstí i překážky na cestě, radikální milost a naléhavou odpovědnost, kterou je třeba převzít za sebe i za náš trpící svět.

ÚVOD

„Cíl, který je pro mladého člověka zcela normální, se pro starého stává neurotickou zábranou.“

C. G. JUNG

„Žádný moudrý člověk nikdy nechtěl být mladý.“

INDIÁNSKÁ MOUDROST

Existuje řada důkazů na více rovinách, že člověk má v životě přinejmenším dva hlavní úkoly. Prvním je vybudovat si pevnou „nádobu“ či identitu; druhým je zjistit, co by mělo být jejím obsahem. První úkol chápeme jako samozřejmý smysl našeho života, což ovšem neznamená, že jej také řádně plníme. Druhý úkol, jak slýchávám, příliš nevyhledáváme, spíš se nám děje; jen málo lidí k němu dospěje plánovaně, záměrně a s nadšením. Takže si teď možná říkáte, zda má valný smysl připravovat si průvodce tímto teritoriem dopředu. Ale přesně to musíme udělat. Je životně důležité vědět, co přijde a co se nám nabízí.

Jsme kulturou „první poloviny života“ zaměřenou na to, jak *úspěšně přežít*. Většina kultur i jedinců napříč historií až do současnosti se pravděpodobně pohybovala v první polovině svého osobního rozvoje, protože na nic jiného jim nezbýval čas. Všichni se snažíme dělat to, co, jak se nám zdá, život nejprve nabízí: budujeme si identitu, domov, vztahy, přátelství, společenství, bezpečí, stavíme důkladnou základnu svého vlastního života.

Ale daleko déle nám trvá odhalit „úkol v úkolu“, jak tomu rád říkám, tedy: *to, co skutečně děláme, když děláme to, co děláme*. Náplň práce dvou lidí může být stejná, ale jeden bude pracovat s více či méně pozitivní životní energií (*erós*), zatímco druhý s více či méně negativní energií (*thanatos*). Myslím, že většina z nás se pohybuje někde uprostřed.

Ve skutečnosti více než na přesná slova či skutky druhých reagujeme na jejich energii. V každé situaci si člověk energii buď bere,

nebo ji dává. Tenhle rozdíl vnímá každý, může to být příjemné či nepříjemné, ale jen málokdo dokáže říct, o co přesně jde. Proč jsem přitahován nebo odpuzován? To, po čem všichni toužíme a co jeden od druhého potřebujeme, je samozřejmě životní energie nazývaná *eros*! Ta vždycky věci přitahuje, tvoří a spojuje.

Jistě měl tohle Ježíš na mysli, když řekl, že dobrý strom lze od špatného poznat jediné „po jeho ovoci“ (Mt 7,20). Skupina či rodina prostoupená životní energií je produktivní a pevná; ve skupině či rodině prostoupené energií smrti se budou za každou interakci skrývat pomluvy, cynismus a nedůvěra. Přesto člověk většinou nedokáže přesně rozpoznat, jak to je. To je moudrost „druhé poloviny života“ neboli to, co svatý Pavel nazývá „rozlišováním duchů“ (1K 12,10). Snad tato kniha poslouží jako škola takového rozlišování a moudrosti. Tuto naději do ní vkládám.

Z první do druhé poloviny života vykročíme přesně v okamžiku, kdy si začneme všimnout a hledat integritu v *úkolů uvnitř úkolů*. Integrita souvisí velkou měrou s očišťováním vlastních pohnutek a s pěstováním upřímnosti ve vztahu ke skutečným motivům našeho jednání. Je to těžká práce. Zpravidla tomuto vnitřnímu úkolů nevěnujeme pozornost, dokud nějak nenarazíme či neselžeme při plnění úkolů vnějších. Z důvodů, které mi dosud nejsou zřejmé, se tento model neustále opakuje.

Jsmo-li k sobě upřímní, vidíme, že náš život není jen optimistické zrání vyplněné úspěchy, ale také mnoho pádů a selhání. Tyto pády a selhání musejí mít nějaký smysl, smysl, který kultura ani církve zcela nepochopily. Selhání pro nás bývají většinou matoucí, ale nemuselo by tomu tak být. Vlastním pozorováním jsem došel k přesvědčení, že dokážeme-li trochu lépe objasnit obvyklou *posloupnost, etapy a nasměrování životního cyklu*, pak se řada praktických otázek a dilemat vyřeší. To neznamená, že bychom se mohli vyhnout cestě samotné. Každý jí musí sám projít, do té doby nemůže nahlédnout lidský život z velké Perspektivy.

Možná bychom tuto knihu mohli nazvat „Rady na cestu“, s podtitulem „pomůcka pro lidi na cestách“. Nebo ji můžete brát třeba jako lékařskou brožuru popisující symptomy infarktu, který vám možná v budoucnu hrozí. V době, kdy se cítíte dobře, vám může takové čtení připadat jako ztráta času, ale když pak skutečně dostanete infarkt, může pro vás být otázkou života a smrti.